

اعتبارات کشاورزی و جایگاه نظام بانکی در کشاورزی ایران

چکیده گزارش

این بررسی به وسیله مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی با همکاری خانم ژایلا ایران‌نژاد انجام شده و متن کامل آن بزودی جداگانه چاپ و منتشر خواهد شد. به هم خوردن توالی بخشها و زیربخشها و شماره جدولها در متن، به علت ضرورت فشرده کردن و در عین حال حفظ استخوانبندی آن بوده است.

ژایلا ایران‌نژاد

کلیات

هدف این بررسی نشان دادن فاصله عظیم بین تقاضا و عرضه اعتبار جهت سرمایه‌گذاریهای کوتاه‌مدت و درازمدت در بخش کشاورزی است.

ارزش افزوده بخش کشاورزی ایران در سال ۱۳۷۲ بیش از ۲۷ درصد تولید ناخالص ملی را به قیمت ثابت سال ۱۳۶۱ تشکیل داده است. این درحالی است که گروه صنایع و معادن ۲۲/۷ و خدمات ۴۳/۹ درصد و نفت ۲۰/۲ درصد تولید ناخالص را در سال مزبور تشکیل داده‌اند. براساس ارقام مقدماتی سال ۱۳۷۳، سهم بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی ۲۷/۴ درصد بوده است.^(۱)

بخش کشاورزی در اقتصاد ایران، از اهمیت نسبی بالایی برخوردار است. در سال ۱۳۷۲، ۱/۴ درصد از رشد تولید ناخالص داخلی، ۲۷ درصد از تولید ناخالص، ۲۳/۵ درصد از اشتغال، نتیجه مشارکت بخش کشاورزی در اقتصاد ملی ایران بوده است.^(۲) نسبت پس انداز به تولید ناخالص داخلی در سال مزبور ۲۷/۵ درصد و نسبت سرمایه‌گذاری به آن ۲۲/۱ درصد است.^(۳)

سهم بخش کشاورزی از سرمایه‌گذاری در سال ۱۳۷۲ کمتر از ۴/۹ درصد بوده است. که به هیچ وجه مطلوب نیست.

۱ - خصوصیات ساختاری تولید کشاورزی

از ۱۶۵ میلیون هکتار وسعت کشور، حدود ۵۱ میلیون هکتار قابل بهره‌برداری تشخیص داده شده است که ۳۲ میلیون هکتار آن خوب و ۱۹ میلیون هکتار متوسط طبقه‌بندی شده است. سطح زیرکشت و آیش اعم از آبی و دیم ۱۸/۶ میلیون هکتار است.^(۴)

متوسط مساحت بهره‌برداری براساس آمار سال ۱۳۶۷، ۶/۰۸ هکتار است.

از ویژگی‌های بارز واحدهای تولید مستقل زراعی ایران، کوچکی و پراکندگی آنهاست که در ادبیات کشاورزی، معمولاً از آن بعنوان مهمترین موانع توسعه و مدرنیزاسیون نام برده شده است.

تولید سرانه نیروی کار کشاورزی در سال ۱۳۷۱ - ۵۱۰۸۵۳/ ریال به قیمت جاری می‌باشد که نسبت به سال ۱۳۵۴، بیش از ۵/۴ برابر شده است.

نسبت سرمایه‌گذاری به ارزش افزوده بخش کشاورزی در سال ۱۳۷۲ به قیمت‌های ثابت ۱۳۶۱، ۳ درصد است، به این مفهوم که تنها ۳ درصد از ارزش افزوده ایجاد شده توسط بخش، مجدداً به صورت سرمایه‌گذاری به آن برگشت می‌شود. برای بخش صنعت ۱۸/۲ درصد

می‌باشد (بیش از ۶ برابر). از مجموع سرمایه‌گذاریهای دولت در بخش کمتر از ۲۰ درصد معطوف بهره‌برداریهای دهقانی و طرحهای بهره‌برداری خرده مالکی بوده و بخش عمده آن جهت طرحهای توسعه و تکمیل واحدهای بزرگ تولیدی و صنعتی (دامداریها و مرغداریها) مصرف شده است.^(۵)

سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی همواره ناکافی و ضعیف بوده است، بخصوص در دهه ۱۳۶۰، با توجه به مشکلات مربوط به جنگ تحمیلی و شرایط خاص اقتصادی کشور، تخصیص منابع به بخش کشاورزی به مقدار لازم و با توزیع مناسب از لحاظ زیربخشها و مناطق جغرافیائی و بویژه از نظر واحدهای بهره‌برداری منتفع شونده انجام نگرفته است.

نرخ رشد بخش کشاورزی در دوره (۷۲ - ۱۳۶۱) بطور متوسط ۵/۱ درصد بوده است، باستثنای سال ۱۳۶۷ که نرخ رشد منفی بوده است. نرخ رشد متوسط GDP در این دوره ۳/۴ درصد و بین (-۱۵) تا (۱۲/۶) درصد در نوسان بوده است.

برخورداری از رشد نسبتاً چشمگیر در سالهای بحرانی اقتصادی ایران (۱۳۶۵ - ۱۳۶۳)

نشاندهنده مستقل بودن بخش کشاورزی در مقایسه با سایر بخشهای اقتصادی است.^(۶)

در سال ۱۳۷۱، تنها بخشی که سهم آن در رشد تولید ناخالص داخلی افزایش یافته بوده است، بخش کشاورزی بوده است که موجب ۲ درصد از رشد ۵/۵ درصدی در تولید ملی گردیده است. این رقم در سال ۱۳۷۲ به ۱/۴ درصد کاهش یافته است.

ارزش تولید بخش کشاورزی در سال ۱۳۷۲ به قیمتهای ثابت سال ۱۳۶۱ بالغ بر ۴۴۷۷/۲ میلیارد ریال بوده است. از رقم مزبور ۳۵۳۵/۷ میلیارد ریال ارزش افزوده بخش می‌باشد. نسبت داده‌ها به ستانده‌ها در این بخش در سال ۱۳۷۱، به قیمتهای ثابت ۱۳۶۱، تنها ۲۱/۱ درصد بوده است. این نسبت برای بخش صنعت ۵۹/۱ و برای بخش ساختمان ۵۶/۱ درصد بوده است. این خصلت یکی از مزیت‌های مهم بخش کشاورزی است که بعد از نفت،

کمترین نسبت داده به ستانده را در بین بخشهای مختلف اقتصاد کشور دارد.

۱-۱ - تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی

سهم بخش کشاورزی از تشکیل سرمایه در اقتصادی ملی، بطور متوسط در دوره مطالعه، ۵/۹ درصد بوده است و گرایش مثبتی در جهت افزایش آن، طی سالهایی که مشارکت این بخش در تولید ناخالص رو به فزونی داشته است، ملاحظه نمی شود.

از دیگر معضلات مهم بخش این است که بعلت منابع سرشاری که با ریسک کم در بخشهای غیر کشاورزی بخصوص فعالیتهای بسازبفروشی و واسطه‌گری قابل دسترس است، جلب سرمایه‌گذاری به بخش کشاورزی بسیار مشکل است. این نگرانی در شرایط کنونی که سیاستهای تعدیل اقتصادی و خصوصی سازی دنبال می شود، تشدید می گردد.

درچنین شرایطی اهمیت اتخاذ سیاستهای صحیح اعتباری برای ترغیب و تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در بخش و حمایت از واحدهای بهره‌برداری و تامین سرمایه جهت برنامه‌های توسعه روستایی بیش از پیش آشکار می گردد.

درایران براساس آخرین اطلاعات موجود در مورد تشکیل سرمایه که مربوط به سال ۱۳۷۲ است، از ۲۱۳۳/۴ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری به قیمتهای ثابت ۱۳۶۱ بیش از ۶۶/۳ درصد آن در بخش خدمات، ۲۵/۳ درصد در بخش صنایع و معادن، ۴/۹ درصد در بخش کشاورزی و ۳/۵ درصد در بخش نفت انجام گرفته است.^(۷)

۱ - ۲ - اشتغال در بخش کشاورزی

متوسط نرخ اشتغال در بین سالهای ۱۳۶۱ - ۱۳۷۲ در بخش کشاورزی ۲۳/۵ درصد است که درمقایسه با سایر بخشها رقم قابل توجهی است. پدیده دیگری که در سالهای اخیر، به علت

پایین بودن درآمد فعالیت‌های کشاورزی به وقوع پیوسته است، چند شغلی شدن کشاورزان می‌باشد. بنابراین می‌توان آمار و ارقام مربوط به میزان اشتغال در بخش کشاورزی را با اندکی تأمل پذیرفت.

۱ - ۳ - منابع تأمین مالی سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی

سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی از طریق منابع زیر تأمین می‌گردد:

سرمایه‌گذاری از محل منابع بخش غیردولتی

سرمایه‌گذاری از محل اعتبارات سرمایه‌گذاری ثابت دولت (بودجه عمومی)

سرمایه‌گذاری از محل منابع داخلی شرکتهای دولتی فعال در بخش کشاورزی

سرمایه‌گذاری از محل اعتبارات سیستم بانکی.

سرمایه‌گذاری از محل سایر منابع

جدول ۱-۳-۱ ارقام سرمایه‌گذاری در بخش راه تفکیک ساختمان و ماشین آلات و لوازم ابزار

کار طی دوره ۱۳۵۴ - ۱۳۷۰ به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۶۱ نشان می‌دهد.

چنانکه ملاحظه می‌شود تشکیل سرمایه در بخش، در مجموع، روند نزولی داشته است و از

۲۰۱/۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۵۴ به ۱۰۴/۴ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۲ کاهش یافته است.

جدول شماره ۱-۳-۲ اطلاعات مربوط به سرمایه‌گذاری ثابت دولت از محل بودجه

عمومی را در بخش کشاورزی نشان می‌دهد، سهم بخش کشاورزی شامل فصل کشاورزی و

منابع طبیعی و ۵۰٪ از اعتبارات عمرانی فصل آب که فرض شده است مربوط به بخش می‌باشد.

بودجه عمرانی دولت در طول دوره به طور متوسط ۲۱/۳ درصد بوده است.

جدول ۱-۳-۱ تغییرات سرمایه گذاری در ماشین آلات و لوازم کسب و کار و ساختمان در بخش کشاورزی

(ارقام به میلیارد ریال)

(به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۶۱)

سهم سرمایه گذاری در ساختمان به تشکیل سرمایه در بخش	سهم سرمایه گذاری در ماشین آلات به تشکیل سرمایه در بخش	سرمایه گذاری در ساختمان	سرمایه گذاری در ماشین آلات	سرمایه گذاری در لوازم کسب و کار	سرمایه گذاری در ماشین آلات و لوازم کسب و کار	تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی	سال
۷۵/۲	۲۴/۸	۱۵۱/۶	۵۰	۲۰۱/۶	۱۳۵۴	۱۳۵۴	
۷۵/۵	۲۴/۵	۱۴۱/۸	۴۶	۱۸۷/۸	۱۳۵۵	۱۳۵۵	
۷۳/۵	۲۶/۵	۱۲۱/۱	۲۳/۶	۱۶۴/۷	۱۳۵۶	۱۳۵۶	
۷۷/۰	۲۳/۰	۹۱/۹	۲۷/۴	۱۱۹/۳	۱۳۵۷	۱۳۵۷	
۸۰/۳	۱۹/۷	۹۱/۵	۲۲/۵	۱۱۴	۱۳۵۸	۱۳۵۸	
۸۰/۵	۱۹/۵	۹۷/۳	۲۳/۶	۱۲۰/۹	۱۳۵۹	۱۳۵۹	
۷۲/۶	۲۷/۴	۹۲/۴	۲۵/۲	۱۲۸/۴	۱۳۶۰	۱۳۶۰	
۷۵/۴	۲۴/۴	۸۲/۳	۲۶/۶	۱۰۸/۹	۱۳۶۱	۱۳۶۱	
۷۶/۴	۲۳/۵	۱۱۵/۰	۳۵/۵	۱۵۰/۵	۱۳۶۲	۱۳۶۲	
۶۳/۹	۳۶/۱	۶۸/۱	۳۸/۵	۱۰۶/۶	۱۳۶۳	۱۳۶۳	
۵۴/۷	۴۵/۳	۶۰/۵	۵۰/۲	۱۱۰/۷	۱۳۶۴	۱۳۶۴	
۶۷/۰	۳۲/۰	۶۲/۰	۳۱/۰	۹۴	۱۳۶۵	۱۳۶۵	
۷۹/۹	۲۰/۱	۶۹/۴	۱۷/۵	۸۶/۹	۱۳۶۶	۱۳۶۶	
۸۰/۷	۱۹/۳	۶۷/۳	۱۶/۱	۸۳/۴	۱۳۶۷	۱۳۶۷	
۷۵/۳	۲۴/۷	۵۹/۰	۱۹/۴	۷۸/۴	۱۳۶۸	۱۳۶۸	
۷۸/۸	۲۱/۲	۸۵/۸	۲۳/۱	۱۰۸/۹	۱۳۶۹	۱۳۶۹	
۷۱/۲	۲۸/۷	۸۸/۴	۲۵/۶	۱۲۴	۱۳۷۰	۱۳۷۰	
۶۷/۹	۳۲/۱	۷۲/۷	۳۴/۸	۱۰۸/۵	۱۳۷۱	۱۳۷۱	
۶۴/۵	۳۵/۵	۶۷/۳	۳۷/۱	۱۰۴/۴	۱۳۷۲	۱۳۷۲	

منبع: حسابهای ملی ایران تا سال ۱۳۷۰، برآورد مقدماتی حسابهای ملی ایران در سال ۱۳۷۳ و نتایج تفصیلی سال ۱۳۷۲ - اداره بررسیهای اقتصادی بانک مرکزی ج.ا.ا.

۴-۱ اهمیت اعتبارات بانکی در بخش کشاورزی

اعتبارات کشاورزی در ایران علاوه بر اعتبارات دولتی که اغلب به صورت سرمایه‌گذارهای زیربنایی است، از طریق دو بخش رسمی و غیررسمی در اختیار تولیدکنندگان بخش قرار می‌گیرد. بخش رسمی عمدتاً شامل بانک کشاورزی و بانکهای تجاری و بخش غیر رسمی شامل سلف خران، دلالان و واسطه‌ها، میدانداران، دکانداران، خورشاوندان و سایرین می‌باشد. جدول شماره ۱-۴-۱، اطلاعات مربوط به مانده اعتبارات سیستم بانکی به بخش کشاورزی، ارزش افزوده بخش و نسبت اعتبارات به ارزش افزوده در دوره ۵ ساله ۱۳۶۳ - ۱۳۷۳ را نشان می‌دهد.^(۸) نسبت اعتبارات بانکی به ارزش افزوده در دوره مورد بررسی به طور متوسط ۲۱/۷ درصد بوده است، شایان توجه است که این نسبت (حجم اعتبارات به ارزش افزوده) در بخش کشاورزی در بسیاری از کشورهای اروپایی بسیار بالاتر و حتی بین ۸۰ الی ۹۰ درصد می‌باشد.

در جدول شماره ۱-۴-۲، تسهیلات اعطایی بانکهای کشور به بخش کشاورزی، برآورد شده است، به موجب ارقام این جدول، کل تسهیلات اعطایی بانکها در سال ۱۳۷۲ مبلغ ۲۸۴۰ جدول شماره ۱-۴-۱ (میلیارد ریال)

جدول مقایسه ارزش افزوده در بخش کشاورزی با اعتبارات بانکی

سال	ارزش افزوده بخش	مانده اعتبارات سیستم بانکی به بخش کشاورزی	نسبت اعتبارات بانکی به ارزش افزوده
۱۳۶۳	۲۸۲۶/۹	۴۸۶/۰	۱۷/۴
۱۳۶۴	۳۱۰۹/۸	۶۰۴/۷	۱۹/۴
۱۳۶۵	۳۷۵۲/۹	۶۵۲/۷	۱۷/۴
۱۳۶۶	۴۸۹۱/۳	۹۰۰/۵	۱۸/۴
۱۳۶۷	۵۲۰۸/۷	۱۲۲۱/۳	۲۳/۴
۱۳۶۸	۶۶۶۹/۹	۱۶۹۱/۲	۲۵/۴
۱۳۶۹	۸۴۱۹/۱	۲۱۳۳/۸	۲۵/۳
۱۳۷۰	۱۱۲۲۱/۶	۲۹۴۹/۱	۲۶/۳
۱۳۷۱	۱۵۳۹۲/۰	۳۶۵۶/۸	۲۳/۸
۱۳۷۲	۱۹۴۴۶/۱	۴۱۴۷	۲۱/۳
۱۳۷۳	۲۷۹۵۴	۵۷۲۸/۶	۲۰/۵

مأخذ: حسابهای ملی ایران سالهای ۱۳۵۳ - ۱۳۶۶ حسابهای ملی ایران ۱۳۶۷ - ۱۳۶۹ و حسابهای ملی ایران سال ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ و گزارش اقتصادی و ترازنامه‌های بانک مرکزی ایران سالهای ۱۳۶۳ الی ۱۳۷۱.

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۱

جدول شماره ۱-۳-۲

سرمایه گذاری ثابت دولت از محل بودجه عمومی در بخش کشاورزی (میلیارد ریال به قیمت‌های جاری)

سال	کشاورزی و منابع طبیعی		منابع آب (سهم کشاورزی)		کشاورزی و منابع طبیعی		منابع آب (سهم کشاورزی)	
	کشاورزی	منابع طبیعی	کشاورزی	منابع طبیعی	کشاورزی	منابع طبیعی	کشاورزی	منابع طبیعی
۱۳۶۱	۲۸/۷		۱۰/۲		۵۸/۹		۱۱	
۱۳۶۲	۷۴/۸		۱۴/۹		۸۹/۷		۱۲/۵	
۱۳۶۳	۷۷/۸		۱۱/۱		۸۸/۹		۱۵	
۱۳۶۴	۵۳/۴		۲۴/۳		۷۹/۷		۱۶/۱	
۱۳۶۵	۶۶/۷		۳۳/۸		۹۰/۵		۱۹/۳	
۱۳۶۶	۶۶/۴		۳۲/۴		۹۸/۸		۲۲/۵	
۱۳۶۷	۷۶/۲		۳۶/۸		۱۱۲		۲۶/۰	
۱۳۶۸	۱۰۵/۴		۴۴/۴		۱۴۹/۸		۳۶/۶	
۱۳۶۹	۱۶۶/۴		۹۶/۳		۲۶۳/۷		۲۵/۳	
۱۳۷۰	۱۹۹/۶		۲۱۱/۹		۴۱۱/۵		۳۲/۸	
۱۳۷۱	۳۲۰/۹		۱۸۸/۹		۴۳۹/۸		۲۶/۶	
۱۳۷۲	۵۲۰		۴۳۲		۹۵۲/۵		۲۱/۳	

مأخذ: گزارش اقتصادی و ترانزنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در سالهای مختلف برای ارقام تا سال ۱۳۷۱ و قانون بودجه سال ۱۳۷۴ کل کشور برای ارقام سال ۱۳۷۲ (پرواضحی خزانه)

۵۰٪ از اعتبارات منابع آب برای بخش کشاورزی در نظر گرفته شده است.
در سال ۱۳۷۰ این رقم میبایست آمیز به نظر می‌آید. سرمایه گذاری دولت در زمینه ایجاد شبکه آبیاری و زهکشی در سال مزبور ۸۵/۵ میلیارد ریال بوده است.

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۱

به قیمت‌های جاری (میلیارد ریال)

جدول شماره ۱-۴-۲

جدول تسهیلات اعطایی بانکها به بخش کشاورزی

سال	تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی (۱)	مانده اعتبارات بانک کشاورزی (۲)	مانده اعتبارات و بانکهای تجاری و بانک کشاورزی (۳)	تسهیلات اعطایی بانکهای تجاری (۴)	جمع (۱) و (۴) (۵)
۱۳۶۳	۱۵۵/۸	۴۰۶/۷	۴۹۰/۶	۳۲/۱	۱۸۷/۹
۱۳۶۴	۲۰۰/۱	۵۰۵/۷	۶۰۴/۷	۳۹/۲	۲۳۹/۳
۱۳۶۵	۲۰۲	۵۲۱/۱	۶۵۲/۷	۵۱/۵	۲۵۳/۵
۱۳۶۶	۲۷۹/۹	۵۷۲/۲	۹۰۰/۵	۱۶۰/۵	۴۴۰/۴
۱۳۶۷	۳۸۲/۶	۷۰۵/۷	۱۴۲۱/۳	۲۷۹/۵	۶۶۲/۱
۱۳۶۸	۴۴۴/۳	۸۵۱/۷	۱۶۹۱/۲	۴۳۸/۲	۸۸۲/۵
۱۳۶۹	۶۲۶/۴	۱۰۹۲/۳	۲۱۳۳/۸	۵۹۵/۷	۱۲۲۲/۱
۱۳۷۰	۹۵۶/۹	۱۵۹۸/۷	۲۹۴۹/۱	۸۰۷/۸	۱۷۶۴/۷
۱۳۷۱	۱۰۷۶	۱۹۹۰/۹	۳۶۵۶	۹۰۰/۴	۱۹۷۶/۴
۱۳۷۲	۱۷۵۰	۲۵۵۴	۴۱۴۷	۱۰۹۰	۲۸۴۰
۱۳۷۳*	۲۳۶۳/۷	۳۵	۵۷۲۸/۶	۵	۵

مأخذ: گزارش اقتصادی و ترازنامه‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۶۳ الی ۱۳۷۰

(۱) تسهیلات اعطایی بانکهای تجاری با استفاده از نسبت اعطایی به مانده در بانک کشاورزی، برای

هریک از سالهای موردنظر محاسبه شده است (ارقام ستون (۴))

(۲) مأخذ نشریه روند خردادماه ۱۳۷۳

* - مأخذ: نشریه پیام بانک شماره ۴۹ - انتشارات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

جدول شماره ۱-۴-۲ به قیمت‌های جاری (میلیارد ریال)

جدول تسهیلات اعطایی بانکها به بخش کشاورزی

سال	تسهیلات اعطایی بانک کشاورزی (۱)	مانده اعتبارات بانک کشاورزی (۲)	مانده اعتبارات بانکهای تجاری و بانک کشاورزی (۳)	تسهیلات اعطایی بانکهای تجاری (۴)	جمع (۱) و (۴) (۵)
۱۳۶۳	۱۵۵/۸	۴۰۶/۷	۴۹۰/۶	۳۲/۱	۱۸۷/۹
۱۳۶۴	۲۰۰/۱	۵۰۵/۷	۶۰۴/۷	۳۹/۲	۲۳۹/۳
۱۳۶۵	۲۰۲	۵۲۱/۱	۶۵۲/۷	۵۱/۵	۲۵۳/۵
۱۳۶۶	۲۷۹/۹	۵۷۲/۲	۹۰۰/۵	۱۶۰/۵	۴۴۰/۴
۱۳۶۷	۳۸۲/۶	۷۰۵/۷	۱۲۳۱/۳	۲۷۹/۵	۶۶۲/۱
۱۳۶۸	۴۴۴/۳	۸۵۱/۷	۱۶۹۱/۲	۴۳۸/۲	۸۸۲/۵
۱۳۶۹	۶۲۶/۴	۱۰۹۲/۳	۲۱۳۳/۸	۵۹۵/۷	۱۲۲۲/۱
۱۳۷۰	۹۵۶/۹	۱۵۹۸/۷	۲۹۴۹/۱	۸۰۷/۸	۱۷۶۴/۷
۱۳۷۱	۱۰۷۶	۱۹۹۰/۹	۳۶۵۶	۹۰۰/۴	۱۹۷۶/۴
۱۳۷۲	۱۷۵۰	۲۵۵۴	۴۱۴۷	۱۰۹۰	۲۸۴۰
۱۳۷۳*	۲۳۶۳/۷	۳۳۱۵	۵۷۲۸/۶		

مأخذ: گزارش اقتصادی و ترازنامه‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۶۳ الی ۱۳۷۰

(۱) تسهیلات اعطایی بانکهای تجاری با استفاده از نسبت اعطایی به مانده در بانک کشاورزی. برای

هریک از سالهای موردنظر محاسبه شده است (ارقام ستون (۴))

(۲) مأخذ نشریه روند خردادماه ۱۳۷۳

* - مأخذ: نشریه پیام بانک شماره ۴۹ - انتشارات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہسگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہسگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہسگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہسگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پرو، شہ گاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

اقتصاد کشاورزی و توسعه - شماره ۱۱

جدول ۷ - ۶ مصارف بانک کشاورزی از لحاظ نوع استفاده (سرمایه‌ای و جاری) در سال‌های ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ (ارقام به میلیون ریال)

سهم نسبت به هزینه‌های جاری و سرمایه‌ای (درصد)	سهم نسبت به هزینه‌های سرمایه‌ای	تسهیلات پرداختی	سهم هزینه‌های جاری و سرمایه‌ای (درصد)	سهم هزینه‌های سرمایه‌ای (درصد)	تسهیلات پرداختی	سال	کاربرد وام
۱/۳	۲/۹۸	۱۱۴۴۸	۱/۹	۳/۵۹	۱۲۱۹۹	۱۳۷۱	تسلیم اراضی
۱/۵	۳/۵۴	۱۳۵۸۸	۳/۱	۵/۶۴	۱۹۱۷۷	۱۳۷۲	خرید دام
۱۳/۷	۳۲/۲۴	۱۲۳۶۸۶	۱۶/۷	۲۹/۷۸	۱۰۱۲۷۱	۱۳۷۱	ماشین آلات کشاورزی
۴/۱	۹/۶۶	۳۷۰۶۹	۴/۲	۷/۵۳	۲۵۵۹۷	۱۳۷۲	خرید وسایل کار
۰/۲	۰/۳۳	۱۲۶۰	۰/۳	۰/۴۹	۱۶۷۷	۱۳۷۱	خرید طیور
۱۴/۴	۳۳/۵۳	۱۲۸۶۳۲	۱۷/۴	۳۱/۳	۱۰۶۴۵۵	۱۳۷۲	ساختن و ناسیسات
۰/۲	۰/۴۱	۱۵۸۲	۰/۴	۰/۷۷	۲۶۲۸	۱۳۷۱	خرید نهال
۱/۷	۳/۸۶	۱۴۸۱۳	۲/۸	۴/۹۸	۱۶۹۴۴	۱۳۷۲	احداث باغ و بونجه
۰/۳	۰/۸	۳۰۰۷	۰/۴	۰/۶۸	۳۳۰۴	۱۳۷۱	خرید کندو، کلنی، ملکه
۰	۰/۰۲	۶۹	۰	۰/۰۴	۱۲۵	۱۳۷۲	خرید تخم نوزاد و لاروهای
۵/۴	۱۲/۶۳	۲۸۴۶۶	۸/۵	۱۵/۲	۵۱۵۷۵	۱۳۷۱	امور آبیاری
۴۴/۸	۱۰۰	۳۸۳۶۲۰	۵۵/۷	۱۰۰	۳۳۹۹۷۲	۱۳۷۲	جمع هزینه‌های سرمایه‌ای
۵۷/۲	۱۰۰	۵۱۲۷۴۸	۴۴/۳	۱۰۰	۲۷۰۶۴۰	۱۳۷۱	هزینه‌های جاری
۱۰۰	۱۰۰	۸۹۶۳۶۸	۱۰۰	۱۰۰	۶۱۰۶۱۲	۱۳۷۲	جمع جاری و سرمایه‌ای

■ ارقام استخراج شده از گزارش عملکرد سالهای ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲ بانک کشاورزی است.

۷ - سیاستهای اعتباری کشاورزی

مهمترین سیاستهای اعتباری در ارتباط با بخش کشاورزی که همه ساله توسط بانک مرکزی تعیین و به سیستم بانکی کشور، اعم از بانکهای تجاری و بانک کشاورزی ابلاغ می‌گردد عبارتند از:

۷-۱ - تعیین حداقل و حداکثر نرخ سود مورد انتظار اعتبارات در بخش کشاورزی

از مهمترین ابزار سیاستهای پولی است که کاربرد بسیار وسیعی دارد، نرخ سود اعتبارات بانکها به بخشهای مختلف اقتصادی است که همه ساله توسط شورای پول و اعتبار تعیین و اعلام می‌شود.

نرخ سود تسهیلات کشاورزی در سال ۱۳۷۱ و کلیه بخشها در سالهای ۱۳۷۲ و ۱۳۷۳ یک درصد کمتر از نرخ سود در سایر مناطق کشور تعیین گردید.

سیاست تعیین نرخ سود کمتر، برای اعتبارات کشاورزی، که با توجه به نرخ بازده سرمایه‌گذاری در این بخش و به منظور حمایت از منتقاضیان اعتبارات کشاورزی و جلب سرمایه به سوی این بخش در سالهای مورد مطالعه دنبال شده است.

یکی از دلایل مهم کاهش میزان اعتبارات اعطایی بانکها، بالاخص بانکهای تجاری به بخش کشاورزی بوده است. در برنامه دوم توسعه، سیاست سوبسید کاربرد اعتبارات کشاورزی پیشبینی شده است و در طول برنامه جمعاً ۱۱۳۱/۹ میلیارد ریال، برای اعتبارات سوبسید شده در نظر گرفته شده است.

۷-۲ - تعیین حد مجاز اعتبار برای بخشهای مختلف اقتصادی

جدول زیر حد مجاز از افزایش در مانده تسهیلات بخش کشاورزی بانکها را به بخش غیردولتی از سال ۱۳۶۳ تا ۱۳۷۳ نشان می دهد:

(ارقام به درصد)

سال	حد مجاز تعیین شده	عملکرد	مغایرت
۱۳۶۳	۲۳	۱۰/۹	۱۲/۱
۱۳۶۴	۲۰	۱۱/۹	۸/۱
۱۳۶۵	۲۰	۱۱/۷	۸/۳
۱۳۶۶	۲۰	۱۴/۲	۵/۸
۱۳۶۷	۲۳/۴	۱۶/۳	۷/۱
۱۳۶۸	۲۶	۱۷/۵	۸/۵
۱۳۶۹	۲۴/۹	۱۶/۲	۸/۷
۱۳۷۰	۲۰	۱۶/۱	۳/۹
۱۳۷۱	۲۰	۱۵/۵	۲/۸
۱۳۷۲	۱۹	۱۵/۸	۳/۲
۱۳۷۳	۱۹	۱۵/۹	۳/۱
۱۳۷۴	۲۵	-	-

ماخذ: عملکرد نظام بانکی کشور ارائه شده به ششمین سمینار بانکداری اسلامی و خلاصه تحولات اقتصادی کشور در

سال ۱۳۷۱ برای ارقام تا سال ۱۳۷۱ نشریه روند شماره ۱۴/۱۵ برای ارقام سال ۱۳۷۲

جدول شماره ۷-۲-۲ سهم بخشها را از مانده اعتبارات سیستم بانکی کشور از سال ۱۳۶۳ - ۱۳۷۳ نشان می‌دهد.

لازم به تاکید است، که با توجه به دیربازدهی و ریسک پذیری بخش، نسبت اعتبارات پرداختی به مانده اعتبارات در این بخش (کشاورزی) از بخشهای دیگر به مراتب کمتر است، به این معنی که گردش اعتبار در بخشهای خدماتی و بازرگانی چندین برابر کشاورزی است و این خود موجب می‌شود که میزان اعتبارات پرداختی، حتی در صورت تعیین رشد مساوی و یا کمتر برای مانده اعتبارات در سایر بخشها، چندین برابر کشاورزی باشد.

۷-۳- تعیین نرخ سپرده‌های سرمایه‌گذاری

نرخ سود سپرده‌ها، در بانک کشاورزی و سایر بانکها یکسان است و یکی از مهمترین ابزار پولی جهت جذب سپرده‌های بخش دولتی غیر دولتی است، نمودار ۸-۲-۲، نرخ سود سپرده‌های یکساله را با شاخص بهای عمده‌فروشی کالا مورد مقایسه قرار داده است. چنانکه ملاحظه می‌شود نرخ مؤثر همواره (باستثنای سال ۶۴) منفی بوده است.

۷-۴- تعیین سقف فردی تسهیلات اعطایی بانکی

میزان حداکثر وام قابل پرداخت به اشخاص حقوقی و حقیقی به تفکیک انواع عقود اسلامی توسط بانک مرکزی ج.ا.ا. تعیین می‌شود که برای کلیه بخشهای اقتصادی یکسان است.

از تاریخ ۱۳/۲/۱۳۷۲، سقف کلی اعتبارات بانکی به اشخاص حقوقی ۵۰۰۰ میلیون ریال و به اشخاص حقیقی ۵۰۰ میلیون ریال تعیین شده است. لیکن در صورت موافقت بانک

مرکزی به ۱۵۰۰۰ میلیون ریال در مورد اشخاص حقوقی و ۵۰۰۰ میلیون ریال در مورد اشخاص حقیقی قابل افزایش می باشد.

۷-۵ - سیاستهای اعتباری بانک کشاورزی

سیاستها و خط مشیهای اعتباری بانک کشاورزی را در دوگروه می توان مورد مطالعه قرار داد. گروه اول روشها و خط مشیهای اعطایی اعتبار در واحدهای مختلف بانک است که بصورت مدون درآمده و به واحدهای اجرایی بانک ابلاغ می شود.

گروه دوم، بینشها، جهتگیریها و به طور کلی تفکری است که در سطح کارشناسی و مدیریت بانک وجود دارد و به هنگام بررسی و تصویب طرحها و پیشنهادها در ارگانهای

جدول شماره ۷-۲-۲

سهم بخشها از مانده اعتبارات سیستم بانکی کشور

سال	بازرگانی	کشاورزی	صنعت ومعادن	ساختمان ومسکن	متفرقه (۱)	سایر (۲)
۱۳۶۳	۱۴/۹	۱۰/۹	۲۰/۸	۳۰/۳	۲۰/۳	۲/۸
۱۳۶۴	۱۸/۸	۱۱/۹	۱۹/۳	۲۸/۹	۱۶/۳	۴/۸
۱۳۶۵	۱۶/۰	۱۱/۷	۱۸/۸	۳۱/۳	۱۶/۷	۵/۵
۱۳۶۶	۱۳/۷	۱۴/۲	۱۶/۹	۳۴/۳	۱۴/۰	۶/۹
۱۳۶۷	۲۲/۶	۱۶/۳	۱۸/۹	۳۴/۱	-	۸/۱
۱۳۶۸	۲۰/۳	۱۷/۵	۲۰/۹	۳۳/۲	-	۸/۱
۱۳۶۹	۱۹/۴	۱۶/۲	۲۳/۴	۳۰/۷	۵/۳	۵/۰
۱۳۷۰	۱۷/۲	۱۶/۱	۲۶/۹	۳۰/۵	۳/۹	۵/۴
۱۳۷۱		۱۵/۵	۲۹/۶	۲۹/۵		۲۵/۴
۱۳۷۲		۱۵/۸	۲۹/۸	۲۸/۷		۲۵/۷
۱۳۷۳		۱۵/۹	۲۹/۴	۳۰/۵		۲۴/۲

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - گزارشهای اقتصادی و ترازنامه های سالهای ۱۳۶۳ الی ۱۳۷۰ و نشریه روند شماره ۴ و ۱۵ سال ۱۳۷۲ برای ارقام سال ۱۳۷۱ و ۱۳۷۲
 (۱) - شامل تسهیلات، پرداختی در بخش خدمات و اعتبارات مصرفی است.
 (۲) - شامل اموال موضوع معاملات و بروات و مشارکت حقوقی و سرمایه گذاریهای مستقیم است. در سال ۱۳۷۱ الی ۱۳۷۳ شامل بخش بازرگانی و خدمات می باشد.

تصمیمگیری انعکاس می‌یابد.

سقف اعتبارات و دوره بازپرداخت

حداکثر تسهیلات اعطایی به اشخاص حقیقی و حقوقی و سهم سود و کارمزد بانک، توسط بانک مرکزی تعیین می‌گردد.

مدت تسهیلات برای تامین هزینه‌های سرمایه‌ای، براساس عمر اقتصادی داراییهای ثابت و بازدهی فعالیتهای مربوطه با نظر کارشناسان بانک تعیین می‌گردد و در هر حال از ۱۵ سال تجاوز نخواهد کرد.^(۱۴)

در آیین‌نامه‌ها پیشبینی شده است، چنانچه وام گیرنده در اثر حوادث قهری و یا دلایل موجه مورد قبول بانک نتواند در سررسید بدهیهای خود را بپردازد، بانک می‌تواند مهلت بازپرداخت وام را تمدید کند.

وثیقه و تضمین

تضمینهای قابل قبول بانک به سه گروه تقسیم می‌شوند:

تعهد، وثایق غیر منقول، اسناد و اوراق بهادار

تعهد می‌تواند، تعهد شخص متقاضی و یا ضامن مورد قبول بانک باشد، اوراق بهاءدار

قابل توثیق نیز عبارتند از:

- اسناد خزانه و اوراق بهادار دولتی

- ضمانتنامه‌های بانکی

- سهام قابل معامله در بورس اوراق بهادار به مبلغ ارزش اسمی

میزان اعتبارات، مرجع تصمیمگیرنده و سهم متقاضی

در صورتی که اجرای عملیات مورد نظر متقاضی، بیش از ۱۰ میلیون ریال باشد، جهت رسیدگی و انجام تقاضا باید طرح تهیه شود.

به موجب تعریف بانک، طرح عبارت است از مجموع ملاحظات فنی، مالی و اقتصادی که برای یک منظور خاص تدوین شده باشد. در این صورت برآورد هزینه عملیات، ارزیابی وثیقه یا تضمین بعهده کارشناس یا ارزیاب بوده و برآورد هزینه عملیات به صورت تنظیم دفترچه طرح صورت خواهد گرفت.

حد نصاب تصویب تسهیلات انفرادی شعب، سرپرستیها و معاونتهای مستقل بانک براساس دستورالعمل های فعلی به شرح زیر می باشد:

<u>حد اختیارات تصمیمگیری</u>	<u>درجه بندی شعب</u>
۳ میلیون ریال	- شعبه درجه چهار
۴ تا ۷ میلیون ریال با توجه به نظر سرپرست استان	- شعبه درجه سه
۵ تا ۱۰ میلیون ریال با توجه به نظر سرپرست استان	- شعبه درجه دو
۱۰ تا ۲۰ میلیون ریال با توجه به نظر سرپرست استان	- شعبه ممتاز درجه یک
۲۰۰ میلیون ریال	سرپرستیهای قطب
۱۰۰ میلیون ریال	سرپرستیهای غیر قطب
۵۰ میلیون ریال	معاونتهای مستقل

حدنصاب شعب برای تسهیلات مشترک (باستثنای شعبه درجه ۱) دو برابر مبالغ فوق می باشد.

نوع شعبه	تعداد
درجه چهار	۴۸
درجه سه	۲۱۱
درجه دو	۱۶۶
درجه یک	۵۵
ممتاز	۳
جمع	۴۸۳

از تعداد ۲۵ سرپرستی بانک در استانهای مختلف، ۱۲ سرپرستی قطب و ۱۳ سرپرستی غیرقطب است. همچنین در حال حاضر ۲ معاونت مستقل در بانک وجود دارد. اطلاعات فوق الذکر، عدم تمرکز در تصمیمگیری را در بانک کشاورزی نشان می دهد. حتی شعبات درجه یک و ممتاز بانک برای وام حداکثر ۲ میلیون تومانی باید به سرپرست استان مراجعه کنند تعداد این شعب جمعاً ۵۸ شعبه از ۴۸۳ شعبه است،

درمورد سهم متقاضی، آئین نامه اعتبارات بانک مسکوت می باشد. و سهم متقاضی با توجه به نظر کارشناس طرح و در کمیته های تصمیمگیری تعیین می شود و بستگی به مبلغ وام دارد و برای وامهای تا یک میلیون حداقل ۱۰ درصد است که به تدریج افزایش یافته و برای اعتبارات بزرگتر به حدود ۳۵ درصد و بیشتر بالغ می گردد.

برای اخذ وام از بانک لازم است که مدارک و اسناد مورد درخواست بانک شامل: پروانه ها و مجوزهای فعالیت، موافقت ارگانهای ذیربط، شرایط احراز وام (عضویت، داشتن گواهی نامه و موافقت اصولی...) و سایر مدارک مورد درخواست از طرف متقاضی ارائه شود.

علاوه بر مواردی که در گروه اول (سیاستهای مدون) به آن اشاره شد، معمولاً خط مشیهای اعتباری سالانه بانک در ابتدای هر سال توسط واحدهای ستادی بانک به واحدهای اجرایی ابلاغ می‌شود.

همچنین اعتبارات مستقیم قابل پرداخت هراستان باتوجه به مانده تسهیلات در سال قبل، توسط اداره اعتبارات تعیین می‌شود.

۸ - برآورد تقاضای اعتبار در بخش کشاورزی

روش برآورد تقاضای اعتبار، از مقایسه مجموعه درآمدهای بخش کشاورزی و هزینه‌های آن می‌باشد.

چنانچه درآمدهای بخش از مجموعه هزینه‌های آن بیشتر باشد، نتیجه آن وجود مازاد و پس‌انداز خواهد بود و بالعکس اگر با کمبود یا پس‌انداز منفی مواجه شویم، در این صورت نیاز به تامین کسری از طریق اعتبارات است. این فاصله در واقع نشان‌دهنده تقاضای بالقوه بخش برای اعتبار می‌باشد.

۸ - ۱ - برآورد درآمدهای بخش

برای محاسبه درآمدهای بخش از فرمول زیر باتوجه به آمار مربوط به «هزینه درآمد» (بودجه) خانوار روستائی در سالهای ۱۳۷۰ - ۱۳۷۱ استفاده شده است.

$$TIH = IH * NH \quad \text{رابطه (۱)}$$

متغیرهای رابطه (۱) عبارتند از کل درآمد سالانه خانوارهای بخش کشاورزی

IH متوسط درآمد سالانه هر خانوار بخش

NH تعداد خانوارهای بخش کشاورزی

براساس جدول شماره (۲-۲-۸) تقاضا برای اعتبار در بخش کشاورزی از ۱۲۷۱۸

میلیارد ریال در سال ۱۳۷۴ به ۱۷۴۸۷ میلیارد ریال پایانی برنامه دوم (۱۳۷۸) می‌رسد، در مجموع، تقاضای اعتبار در بخش کشاورزی طی دوره برنامه دوم (۱۳۷۴ - ۷۸) به ۷۵۱۶۲ میلیارد ریال بالغ خواهد شد.

در زیر بخش زراعت، تقاضای اعتبار از ۷۳۱۰ میلیارد ریال در سال ۷۴ به ۱۰۲۲۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ افزایش می‌یابد که در مجموع ۴۳۴۶۱ میلیارد ریال تقاضا را طی برنامه دوم نشان می‌دهد.

در سایر زیربخشهای کشاورزی، تقاضا برای اعتبار از ۵۴۰۸ میلیارد ریال در سال ۷۴ به ۷۲۶۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ تغییر می‌یابد، طی دوره برنامه دوم در این زیربخش ۳۱۷۰۱ میلیارد ریال تقاضا برای اعتبارات وجود دارد.

۸ - ۲ برآورد هزینه‌های بخش کشاورزی

جهت برآورد هزینه‌های بخش کشاورزی این هزینه‌ها به سه گروه: هزینه‌های مصرفی خانوار هزینه‌های جاری تولید و هزینه‌های سرمایه‌گذاری تقسیم شده‌اند.

برآورد هزینه‌های مصرفی خانوار بخش، با روش مشابه درآمد برآورد شده است. و از نرخ تورم مندرج در قانون برنامه دوم برای پیشبینی هزینه‌های مصرفی در سالهای برنامه استفاده شده است.

در جدول (۸-۱-۵) نتایج برآورد هزینه‌های جاری تولید، براساس هزینه تولید هر هکتار از محصولات اساسی و سطح زیر کشت ارائه شده است. علاوه بر هزینه‌های جاری تولید محصولات زیر بخش زراعت، هزینه‌های جاری تولید در سایر زیربخشهای کشاورزی نیز برآورد شده است. ملاحظه می‌گردد که باتوجه به سهم این زیربخشها در ارزش افزوده بخش کشاورزی، تعمیم این سهم در ایجاد هزینه (جاری) انجام گرفته است. برای تفکیک هزینه‌های

سرمایه‌گذاری در زیربخش زراعت از تعمیم سهم هر محصول در کل سود زیربخش زراعت جدول (۸-۱-۵) استفاده شده است.

۸-۳ - برآورد اعتبارات مورد نیاز بخش

باتوجه به مباحث و برآوردهای مذکور در قسمتهای قبل، مقدار کل پس‌انداز قابل ملاحظه است.

$$T_s = T_{ih} - (C1Q + C2 + C3)$$

T_s = هزینه‌های مصرفی خانوار

$C1$ کل پس‌انداز

T_{ih} = هزینه‌های جاری تولید

$C2$ کل درآمد

$C3$

هزینه‌های سرمایه‌ای

نتایج برآوردها نشان می‌دهد که دراکثر موارد با پس‌انداز منفی مواجهیم که این امر نیاز بخش را به تامین اعتبارات نشان می‌دهد.

با استفاده از نتایج حاصل میزان تقاضا برای اعتبارات در بخش کشاورزی برآورد شده است که در جدول شماره (۸-۲-۱) ملاحظه می‌گردد.

۸-۳-۱ - برآورد مانده کل اعتبارات سیستم بانکی

برآورد مانده کل اعتبارات از روش اقتصادسنجی، از طریق معادله رگرسیون انجام می‌گیرد - به این ترتیب که ابتدا معادله رگرسیونی مربوطه برآورد شده و براساس ضرایب برآورد شده مقادیر متغیرها طی دوره برنامه دوم، مانده اعتبارات سیستم بانکی پیشینی می‌شود.

فرم کلی تابع رگرسیونی اعتبارات مورد نظر به صورت زیر می‌باشد:

$$CR = F(LI \text{ GDPF})$$

دراین رابطه متغیرها عبارتند از:

CR بدهی بخش غیردولتی به سیستم بانکی (مانده اعتبار) به میلیارد ریال
 LIQ حجم نقدینگی (پول شبه پول) به میلیارد ریال
 GDPF تولید ناخالص داخلی به قیمت عوامل (به قیمت جاری) به میلیارد ریال
 برای برآورد معادله مذکور از آمار دوره زمانی ۱۳۴۰ - ۷۲ استفاده شده و معادله موردنظر برآورد گردیده است.

معادله برآورد شده نهایی به صورت زیر می باشد:

$$CR = 118/4 + 0/324 * LIQ + 0154 * GDPF$$

۸ - ۴ تقاضا برای تامین مالی سرمایه گذاریهای متوسط مدت و بلندمدت

هزینه های سرمایه گذاری به تفکیک زیر بخش زراعت و سایر زیربخشها به شرح زیر برآورد شده است:

سال	زیربخش زراعت	سایر زیربخشها	جمع
۱۳۷۴	۴۹۰	۳۶۳	۸۵۳
۱۳۷۵	۵۵۶	۴۱۴	۹۷۰
۱۳۷۶	۶۶۶	۴۹۴	۱۱۶۰
۱۳۷۷	۷۵۷	۵۶۱	۱۳۱۸
۱۳۷۸	۹۳۸	۶۹۴	۱۶۳۲
جمع	۳۴۰۷	۲۵۲۴	۵۹۳۱

باتوجه به اینکه در اغلب موارد با پس انداز منفی مواجه هستیم و میزان درآمد کشاورزان تکافوی تامین هزینه های مصرفی و جاری را هم نمی دهد، لذا می توان نتیجه گرفت که میزان

تقاضا برای تامین هزینه‌های سرمایه‌گذاری منطبق با کل میزان این نوع سرمایه‌هاست که در مجموع $7/8$ درصد کل تقاضای بخش را تشکیل می‌دهد.

۸ - ۵ - برآورد عرضه اعتبارات در بخش کشاورزی طی برنامه دوم (۱۳۷۴ - ۷۸)

به‌منظور برآورد عرضه اعتبارات در بخش کشاورزی، در مرحله اول مانده اعتبارات سیستم بانکی برای کل بخشهای اقتصادی برآورد می‌شود. سپس با توجه به نتایج مرحله اول مانده اعتبارات بخش کشاورزی با توجه به سیاستهای پولی در برنامه دوم و عرضه اعتبارات به بخش تعیین می‌شود.

با توجه به ضرایب برآورد شده در معادله رگرسیونی، مانده اعتبارات طی برنامه دوم (متناظر با برآورد تقاضای اعتبارات) در دوگزینه پیشینی شده است.

در گزینه اول، مقادیر نقدینگی (LIQ) و تولید ناخالص داخلی (GDPF) از قانون برنامه دوم استخراج شده است.

با توجه به آنکه در معادله رگرسیونی برآورد شده، تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری مورد استفاده قرار گرفته، برای تبدیل تولید ناخالص داخلی به قیمتهای جاری، از شاخص قیمتها در قانون برنامه دوم (PI) استفاده شده است.

پیشینی مانده اعتبارات در جدول شماره (۱-۳-۸) مشاهده می‌شود. براساس این پیشینی، مانده بدهی بخش خصوصی به سیستم بانکی از $33/9$ هزار میلیارد ریال در سال ۷۳ به $68/9$ میلیارد ریال، در سال پایانی برنامه (سال ۱۳۷۸) افزایش خواهد یافت.

۸ - ۷ - برآورد عرضه اعتبارات در بخش کشاورزی طی برنامه دوم (۱۳۷۴ - ۷۸)

به‌منظور برآورد عرضه اعتبارات در بخش کشاورزی، در مرحله اول کل مانده اعتبارات سیستم

بانکی برای کل بخشهای اقتصادی برآورد می‌شود. سپس با توجه به نتایج مرحله اول، عرضه اعتبارات برای بخش کشاورزی پیشبینی خواهد شد. به این ترتیب می‌توان مقادیر عرضه و تقاضای اعتبارات را در بخش کشاورزی مورد مقایسه قرار داد و تکافو یا عدم تکافوی اعتبارات را در این بخش تجزیه و تحلیل نمود.

۸-۷-۱ - برآورد مانده کل اعتبارات سیستم بانکی

برآورد مانده کل اعتبارات از روش اقتصادسنجی و از طریق معادله رگرسیون انجام می‌گیرد. به این ترتیب که ابتداء معادله رگرسیونی مربوطه برآورد شده و براساس ضرایب برآورد شده و مقادیر متغیرها طی دوره برنامه دوم، مانده اعتبارات سیستم بانکی، پیشبینی می‌شود.

فرم کلی تابع رگرسیونی اعتبارات موردنظر به شرح زیر می‌باشد:

$$CR = F(LIQ, GDPF)$$

در این رابطه متغیرها عبارتند از:

CR = بدهی بخش غیردولتی به سیستم بانکی (مانده اعتبار) به میلیارد ریال

LIQ = حجم نقدینگی (پول + شبه پول) به میلیارد ریال

GDPF = تولید ناخالص داخلی به قیمت عوامل (به قیمت جاری) به میلیارد ریال

معادله برآورد شده نهایی به صورت زیر می‌باشد:

$$CR = 118.4 + 0/324 * LIQ + 0.154 * GDPF$$

در این روش مقادیر نقدینگی (LIQ) و تولید ناخالص داخلی به قیمت ثابت سال ۶۱

(GDPF 61) از قانون برنامه دوم استخراج شده و با توجه به آنکه در معادله رگرسیونی برآورد شده، تولید ناخالص داخلی به قیمت جاری مورد استفاده قرار گرفته، برای تبدیل تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری، از شاخص قیمت‌ها در قانون برنامه دوم (PI) استفاده شده است.

نتیجه پیشینی مانده اعتبارات در جدول شماره (۱-۳-۸) مشاهده می شود. براساس این پیشینی، مانده بدهی بخش خصوصی به سیستم بانکی از ۳۳/۹ هزار میلیارد ریال در سال ۷۳ به ۶۸/۹ میلیارد ریال در سال پایانی برنامه (سال ۱۳۷۸) افزایش خواهد یافت.

۸-۸-۱ - عرضه اعتبارات در بخش کشاورزی و مقایسه آن با تقاضای اعتبارات

در این گزینه براساس نرخ تورم و شاخص قیمت مذکور در برنامه مقدار اعتبار اعطایی به بخش محاسبه گردید که نتیجه آن در جدول شماره (۱-۴-۸) مشاهده می شود. با توجه به جدول مذکور اعتبار اعطایی سیستم بانکی به بخش کشاورزی از ۵۶۹۳ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۴ به ۱۰۰۶۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ افزایش می یابد. و طی برنامه دوم ۳۸۶۰۶ میلیارد ریال اعتبار از طریق سیستم بانکی کشور در اختیار بخش کشاورزی قرار خواهد گرفت.

نتیجه مقایسه تقاضا برای اعتبارات سرمایه ای و اعتبارات جاری با عرضه این اعتبارات در جدول (۴-۴-۸) تصویر شده است. براساس این جدول، طی دوره برنامه دوم مجموعاً به ۴۸/۷ درصد تقاضا برای اعتبارات در بخش پاسخ داده می شود. همچنین طی برنامه دوم تنها ۴۰ درصد از تقاضای اعتبار سرمایه ای و ۵۰ درصد از اعتبار جاری بخش توسط سیستم بانکی پاسخ داده می شود.

در یک جمع بندی نهایی، چنانچه با سیاستگذاریهای مناسب، بخش کشاورزی بتواند ۲۵ درصد از مانده اعتبارات سیستم بانکی را دریافت کند، در این صورت در طول برنامه جمعاً ۱۷/۶ درصد تقاضای بالقوه بخش برای نیازهای جاری و سرمایه ای پاسخ داده می شود. حال اگر بخواهیم ۳۰، ۴۰ و ۵۰ درصد تقاضای بالقوه را از طریق اعتبارات سیستم بانکی جابگو باشیم، لازم است سهم بخش کشاورزی از مانده اعتبارات بانکیها به ترتیب معادل ۲۶/۸، ۳۵/۷ و ۴۴/۵ درصد تعیین شود.

مقایسه عرضه و تقاضای اعتبارات در بخش طی برنامه دوم (درصد)

سال	تأمین تقاضای اعتبارات بخش از جانب دولت و بخش غیردولتی	تأمین تقاضای اعتبار سرمایه‌ای از جانب بانک	تأمین تقاضای اعتبار جاری بخش از جانب سیستم بانکی
۱۳۷۴	۴۹	۷۰	۴۳
۱۳۷۵	۵۲	۷۰	۴۶
۱۳۷۶	۵۶	۷۰	۴۹
۱۳۷۷	۵۹	۷۰	۵۲
۱۳۷۸	۶۳	۷۰	۵۶
جمع برنامه	۵۶	۷۰	۵۰

* کل بخش کشاورزی

** بخش غیردولتی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

فهرست منابع و مآخذ، خلاصه گزارش

۱ - برآورد مقدماتی حسابهای ملی در سال ۱۳۷۳ و نتایج تفصیلی حسابهای ملی در سال ۱۳۷۲

۲ - World Developing Report 1992 سازمان ملل متحد (UN) و حسابهای ملی ایران ارقام قطعی سال ۱۳۷۲ و برآورد مقدماتی سال ۱۳۷۳، بانک مرکزی ج.ا.ا.

۳ - World Tables 1992 World Bank Book و برآورد مقدماتی حسابهای ملی ایران در سال ۱۳۷۳ و نتایج تفصیلی سال ۱۳۷۲ - بانک مرکزی ج.ا.ا.

۴ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، حسابهای ملی ایران ۱۳۵۳ - ۶۶ و ۱۳۶۷ - ۶۹ و حسابهای ملی ایران سال ۱۳۷۰ خلاصه تحولات اقتصادی کشور برای ارقام سال ۱۳۷۲.

۵ - برآورد مقدماتی حسابهای ملی در سال ۱۳۷۳ و نتایج تفصیلی سال ۱۳۷۲ بانک مرکزی - اداره بررسیهای اقتصادی

۶ - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، حسابهای ملی ایران ۱۳۵۳ - ۶۶ و ۱۳۶۷ - ۶۹ و حسابهای ملی ایران سال ۱۳۷۰ ارزیابی عملکرد بخشهای واقعی اقتصاد کشور برای ارقام سال ۱۳۷۱

۷ - منبع فوق الذکر

۸ - حسابهای ملی ایران ۱۳۵۳ - ۱۳۶۶ و ۱۳۶۷ - ۱۳۶۹ و حسابهای ملی ایران سال ۱۳۷۰ و ۱۳۷۱ و گزارش اقتصادی و ترازنامههای بانک مرکزی ایران در سالهای ۱۳۶۳ الی ۱۳۷۱

۹ - گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران از سال ۱۳۶۳ الی ۱۳۷۰

۱۰ - گزارش عملکرد سازمان تعاون روستایی، اسفندماه ۱۳۷۲

۱۱ - نتایج طرح مطالعاتی زمانبندی عقود اسلامی، انجام شده توسط بانک کشاورزی ۱۳۷۳
۱۲ - تحولات بانکداری و عملکرد سیستم بانکی کشور در سال ۱۳۷۲ ارائه شده به پنجمین سمینار بانکداری اسلامی

۱۳ - بانک کشاورزی کلبه اعتباراتی را که با سررسید ۲ سال و بیشتر پرداخت می‌کند،

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سرمایه گذاری تلقی می‌نماید، درحالی‌که از دیدگاه نظری سرمایه‌گذاری مفهوم دیگری دارد
و عمدتاً سرمایه‌گذاری در ماشین آلات و ساختمان را شامل می‌شود.
۱۴ - آیین نامه اعتباری بانک کشاورزی و دستورالعمل اجرایی آن.